

Tiivistelmä

Kunnallisen sosiaali- ja terveyssektorin tehtäväkenttä ja ympäristö ovat muutoksessa. Muutoksien toteuttaminen edellyttää vuorovaikutusta korostavaa yhteistyötä kunnan eri tahojen kesken. Keinot yhteistyön kehittämiseen ovat olleet kuitenkin vähissä tai kehittymättömiä.

Tämän tutkimus- ja kehittämishankkeen päätavoitteena oli tiivistää yhteisöllisyyttä ja rakentaa mahdollisuuksia koko yhteisön dialogille sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottajien ja kuntapäätäjien kesken soveltavan teatterin keinoin. Hanke toteutettiin Peruspalvelukeskus Oivan toimialueella. Alatavoitteina olivat henkilöstön työhyvinvoinnin ja kuntalaisten osallisuuden edistäminen sekä yhteisöllinen ideoiden tuottaminen, kehittäminen ja toteuttaminen. Näihin tavoitteisiin vastattiin tutkimusperustaisen teatterin keinoin.

Teatterimenetelmä koostui toiminnallisista vaiheista. Ensimmäisen vaiheen tarinasessioissa tutkijat pääsivät tarinoiden avulla kiinni luottamushenkilöiden, viranhaltijajohdon, työntekijöiden ja kuntalaisten kokemuksiin päätöksenteon prosesseissa. Seuraavassa vaiheessa näistä tarinoista valmisteltiin draamallisiin kohtauksiin perustuva esitys teatterisessioon, jossa eri osapuolet saivat äänensä kuuluviin näyttelijöiden tulkitsemina. Teatterisession osallistava esitys toimi keskustelun ja reflektion foorumina kehityskohteiden määrittämiselle ja ideoinnille sekä pohjana kehittämistoimien toteutuksen suunnittelulle. Teatterisessioon osallistuneiden ihmisten arvioiden mukaan tutkimusperustainen teatterimenetelmä pystyi oivallisesti tavoittamaan ne asiat, jotka hidastavat tai vaikeuttavat erilaisia päätöksentekoprosesseja. Menetelmä tuki myös keskustelun syntymistä kiperiksi koetuista asioista. Tässä kokeilussa eri osapuolten välisen yhteisöllisyyden konkreettinen tiivistäminen jäi kuitenkin vaillinaiseksi teatterisession vähäisen osanottajamäärän vuoksi. Muutoin hankkeessa pystyttiin käytännön haasteista huolimatta osallistamaan ihmisiä varsin hyvin.

Kerätty tarinallinen aineisto, teatterisession kohtaukset ja sessiossa käyty yhteiskeskustelu ovat perustana kuntien sosiaali- ja terveystoimen käyttöön tarkoitetulle videomuotoiselle oppaalle. Filia-Sofiaksi nimetty opas tekee näkyväksi ihmisten ja asioiden välissä olevia näkymättömiä suhteita sekä mahdollistaa keskustelun asioista, joista yleensä ei puhuta ja opastaa niiden hyödyntämiseen kuntien kehittämisessä. Oppaan kuuden lyhytvideon avulla on mahdollista nostaa esille kysymyksiä ja käydä keskustelua muun muassa siitä, millaisia haasteita ja ongelmia jokin muutos aiheuttaa eri toimijoille, kenen kuuluisi ottaa vastuuta mistäkin, ja millaisia kokemuksia ja intressejä muutokseen liittyy. Filia-Sofia pyrkii puhumaan ihmisille toimijuuden takana ja vahvistamaan dialogin mahdollisuutta tekemällä ihmiset – heidän ajatuksensa ja kokemuksensa – näkyviksi myös toisilleen. Opas on käytettävissä suomen- ja ruotsinkielisenä internetissä (www.lut.fi/filiasofia).

Asiasanat: tutkimusperustainen teatteri, yhteisöllinen kehittäminen, kuntien kehittäminen

Sammanfattning

Arbetsfältet och miljön för den kommunala social- och hälsovårdssektorn befinner sig i en förändringsprocess. Genomförandet av dessa ändringar förutsätter interaktionsfrämjande samarbete mellan de olika kommunala verksamheterna. Medlen för att utveckla samarbete har dock varit få eller bristfälliga.

Huvudmålet för forsknings- och utvecklingsprojektet har varit att genom tillämpad teater förstärka gemenskap och skapa möjligheter för dialog bland social- och hälsovårdsanställda och kommunala beslutsfattare. Projektet genomfördes inom basservicecentrum OIVA:s verksamhetsområde. Delmålen var främjande av personalens arbetsvälmående och kommuninvånarnas delaktighet, tillsammans med gemensamt skapande, utveckling och genomförande av idéer. Dessa mål uppnåddes med hjälp av forskningsbaserad teater.

Teatermetoden bestod av faser med var sin funktion. Den första fasens berättelsessioner förstärkte forskarnas förankring till de erfarenheter från beslutsfattningsprocesser som förtroendemän, tjänstemannaledningen, medarbetarna och kommuninvånarna hade haft. I den andra fasen användes den första fasens berättelser för att förbereda en teaterpjäs där de olika aktörerna fick sina röster hörda i form av skådespelarinsatser. Teatersessionen fungerade som ett forum för diskussion och reflektion inför definierande av framtida utvecklingsprojekt och som underlag för planering inför genomförandet av dessa. Deltagarna av teatersessionen ansåg den tillämpade teatermetoden att lämpa sig utmärkt för att identifiera de faktorer som förhindrar eller fördröjer olika beslutsprocesser. Metoden gav även stöd för att komma igång med diskussionen av svårare ämnen. Experimentet gav dock inte ett helt tillfredsställande resultat på fördjupning av gemenskapen bland de olika parterna på grund av det låga deltagandet i teatersessionerna. Utöver de praktiska utmaningarna lyckades man dock inom projektet att involvera människor särdeles bra.

Det insamlade materialet, scenerna från teatersessionen samt gruppdiskussionerna utgör underlaget för den åt social- och hälsovården riktade guiden i videoformat. Filia-Sofia-guiden uppmärksammar osynliga relationer mellan människor och saker, möjliggör diskussion om saker som man inte har för vana att prata om, och vägleder i hur denna potential kan utnyttjas i kommunutvecklingsarbetet. De sex korta instruktionsfilmerna som ingår i guiden hjälper till att ställa frågor och diskutera om bland annat hurdana utmaningar eller problem en förändring kan skapa för olika aktörer, vem som borde ta ansvar, och hurdana erfarenheter eller intressen kan kopplas till förändring. Filia-Sofia har som mål att närma sig människor bakom deras arbetsroll och förstärka möjlighet till dialog genom att göra människor - med sina tankar och erfarenheter - synliga även för varandra. Guiden finns tillgänglig på internet på finska och svenska (www.lut.fi/filiasofia).

Nyckelord: forskningsbaserad teater, utveckling av gemenskaplighet, kommunutvecklingsarbete